

7. Русское Знамя. – 1906. – 23 августа.
8. Русское знамя. – 1906. – 17 октября.
9. Русское знамя. – 1906. – 28 октября.
10. Русское знамя. – 1906. – 9 ноября.
11. Русское знамя. – 1907. – 24 марта.
12. Приложение к Русскому знамени. – 1906. – 1 октября.
13. Приложение к Русскому знамени. – 1907. – 3 июня.

Марына Прахарэня

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ВЫДАВЕЦКАЯ СПРАВА Ё БЕЛАРУСІ НА ПАЧАТКУ АЖЫЦЦЯЎЛЕННЯ ПАЛІТЫКІ БЕЛАРУСІЗАЦЫІ (1921–1922 гг.)

1920-я гг. сталі знакавымі для беларускай нацыянальнай культуры. У гэты перыяд у краіне праводзілася палітыка беларусізацыі. Яна вельмі спрыяла працэсу адраджэння нацыянальнай гісторыі і культуры. Менавіта мова з’яўлялася тым фактарам, які мог аб’яднаць нацыю пасля разбуральных наступстваў Кастрычніцкай рэвалюцыі, Першай сусветнай, грамадзянскай і Савецка-польскай войнаў. Захады кіраўніцтва краіны па адраджэнні роднай мовы прынеслі свой плён, і час не прайшоў дарэмна. Справаводства ў дзяржаўных установах, навучанне ў школах, тэхнікумах, ВНУ было пераведзена на беларускую мову, разгарнулася навукова-даследчая работа па вывучэнні гісторыі Беларусі, адчыніліся Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Інстытут беларускай культуры, было наладжана выданне падручнікаў, вучэбных дапаможнікаў, мастацкай літаратуры, газет, часопісаў на беларускай мове.

Каб увесці беларускую мову як асноўную мову ў выкладанні на ўсіх узроўнях адукацыі, трэба было наладзіць выдавецкую справу, што ў 20-я гг. XX ст. было вельмі складана. Як толькі бальшавікі прыйшлі да ўлады, адбылася нацыяналізацыя друкарняў і цэнтралізацыя выдавецкай дзейнасці. Падзеі грамадзянскай і Савецка-польскай войнаў знішчылі ўсе набыткі ў гэтай справе.

У 1920 г. у Мінску і Гомелі, у 1921 г. у Віцебску былі створаны аддзяленні Дзяржаўнага выдавецтва РСФСР. У студзені 1921 г. пачало сваю працу Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, асноўнымі задачамі якога стала рэгуляванне ўсёй выдавецкай дзейнасці ў БССР. Пры ім быў адкрыты газетны сектар, у які ўваходзілі прадстаўнікі ўсіх перыядычных выданняў рэспублікі.

Новая эканамічная палітыка дапамагла аднавіць выдавецкую дзейнасць. Так, усе друкарні былі пераведзены на гаспадарчы разлік, газеты – на платнае распаўсюджванне, дазваляўся свабодны гандаль і выкарыстанне прыватнага капіталу. У красавіку 1922 г. адкрылася кааператыўнае выдавецтва «Адраджэнне» (пазней – «Савецкая Беларусь»). Яно выпускала творы беларускай мастацкай літаратуры, падручнікі, газеты і часопісы на роднай мове – літаратурна-навуковы веснік Інбелкульта «Адраджэнне», часопісы «Вольны сьцяг», «Полымя», «Зоркі». Беларускія кнігі выпускалі таксама выдавецтвы Інстытута беларускай культуры, Дзяржвыдата ССРБ, Усебеларускага выканаўчага камітэту Саветаў, Галоўлітпрасветы ССРБ, навукова-літаратурны адзел Народнага камісарыята асветы БССР [1]. Мерапрыемствы па наладжанні выдавецкай справы прынеслі свой плён – у краіне былі створаны спрыяльныя ўмовы для творчасці навукоўцаў і пісьменнікаў, якія працавалі на ніве нацыянальна-культурнага адраджэння.

У 1921 г. ЦВК БССР асігнаваў на выдачу прэмій складальнікам лепшых падручнікаў 5 млн руб., а таксама выдзеліў у распараджэнне Наркамасветы 2 млн руб. на выдачу субсідый літаратарам і навукоўцам, якія адчувалі недахоп матэрыяльных сродкаў. Акрамя таго, у лютым 1921 г. на адной з нарад Народнага камісарыята асветы, прысвечанай пытанням узмацнення працы па выданню беларускіх кніг, было прынята рашэнне «арганізаваць замежнае выданне беларускіх кніг» [3].

У сакавіку 1921 г. ЦБ КП(б)Б накіравала ў Берлін аднаго з вядомых дзеячаў нацыянальна-культурнага адраджэння З. Жылуновіча (Ц. Гартнага). Мэта камандзіроўкі – арганізацыя выдання кніг на беларускай мове. У лістах з Берліна свайму сябру М.І. Марозу, які быў упаўнаважаным беларускага прадстаўніцтва ў Маскве, З.Х. Жылуновіч пісаў: «...падрыхтоўка да друку ўзяла шмат энергіі, нерваваўся, злаваўся...аднак усё ідзе нядрэнна, але на адпушчаныя грошы магчыма надрукаваць менш, чым хацелася б, і некаторыя рукапісы прыйдзеца везці назад» [4]. І. Луцэвіч (Я. Купала) у сваім артыкуле «Выдавецкая справа ў Савецкай Беларусі за 1922 год» адзначае, што «Беларускае выдавецтва за граніцай на чале з т. Жылуновічам (Цішка Гартны) выпаўніла сваё заданне як найлепей. Толькі недахват сродкаў ня даў магчымасці Цішку Гартнаму надрукаваць увесь матэрыял, які павёз быў з сабой у Нямеччыну» [1, с. 91]. Звестак аб тым, колькі кніг на беларускай мове ўдалося надрукаваць у Германіі, на жаль, не захавалася.

У канцы 1921 г. было надрукавана ўжо пяць падручнікаў на беларускай мове агульным тыражом 79 тыс. экз. [2, С. 199], у 1922 г. –

176 тыс. экз. (дадзеныя паводле артыкула І. Луцэвіча (Я. Купалы) «Выдавецкая справа ў Савецкай Беларусі за 1922 год», надрукаваным у часопісе «Полымя» ў 1923 г.) [1]. Сярод іх былі падручнікі па беларускай мове вядомых навукоўцаў, дзеячаў беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння: Я. Лёсіка («Практычная граматыка». Ч. 1. Выд. 2-е. – 20 тыс. экз., Ч. 2. – 5 тыс. экз., «Чытанне для беларускіх школ (з малюнкамі)» – 15 тыс. экз.), С. Некрашэвіча («Роднае слова. Другая пасля лемантара кніга для чытання» – 22 тыс. экз., «Беларускі лемантар (з малюнкамі)» – 50 тыс. экз.), Б. Тарашкевіча («Беларуская граматыка для школ» – 10 тыс. экз.). Як бачна, колькасць кніг на беларускай мове ў 1922 г. у параўнанні з 1921 г. павялічылася больш чым у 2 разы (!). Усяго ж у 1922 г. было надрукавана 268 050 экз. У гэту лічбу ўваходзяць падручнікі (176 тыс. экз.), мастацкая і навукова-папулярная літаратура, а таксама перыядычны друк (12 050 экз.), прадстаўлены адной газетай («Савецкая Беларусь») і пяццю часопісамі на беларускай мове («Адраджэнне», «Зоркі», «Маладая Беларусь», «Полымя», «Вольны сыяг»).

1921–1922 гг. сталі толькі пачаткам ажыццяўлення палітыкі нацыянальна-культурнага будаўніцтва, і мерапрыемствы, накіраваныя на духоўнае адраджэнне беларускага народа, яшчэ не набылі сістэмнага характару. Аднак відавочна, што за гэты кароткі перыяд было зроблена нямала, асабліва ў выдавецкай справе.

Усе набыткі на ніве нацыянальна-культурнага будаўніцтва паспрыялі таму, што 15 ліпеня 1924 г. другая сесія ЦВК БССР афіцыйна абвясціла беларусізацыю дзяржаўнай палітыкай. Гэты працэс набіраў сілу і знаходзіў новых прыхільнікаў.

Аднак з канца 1920-х гг. у Беларусі пачынаецца палітычная кампанія па выкрыцці так званага нацыянал-дэмакратызму. Газету «Савецкая Беларусь», часопісы «Адраджэнне», «Маладая Беларусь», «Вольны сыяг» перастануць выдаваць. Працы Я. Лёсіка, С. Некрашэвіча, Б. Тарашкевіча будуць забаронены, а імёны даследчыкаў на доўгі час знікнуць з беларускай гісторыі. Усіх тых, хто ажыццяўляў працу па нацыянальна-культурнаму будаўніцтву ў 1920-я гг., – пісьменнікаў, навукоўцаў, грамадска-палітычных дзеячаў – абвінавачаць у антысавецкай дзейнасці і рэпрэсіруюць. З 238 рэпрэсіраваных пісьменнікаў дажывуць да смерці Сталіна і выйдуць з лагераў толькі 20 чалавек [2, с. 332].

Літаратура

1. Луцэвіч, І. Выдавецкая справа ў Савецкай Беларусі за 1922 год / І. Луцэвіч // Полымя – 1923. – № 2. – С. 86–91.

2. Лыч, Л. Гісторыя культуры Беларусі / Л. Лыч, У. Навіцкі // Мінск: НКФ «Экаперспектыва», 1996. – 453 с.
3. НАРБ. – Ф. 6. – Воп. 1. – Спр. 29. – Л. 20.
4. Час дарма не пройдзе. Лісты Ц. Гартнага да М. Мароза. – ЛіМ. – 1988. – 30 кастр. – С. 6–7.

Валентина Симатова

*Самарский государственный университет
(Россия)*

ЭВОЛЮЦИЯ МЕДИАОБРАЗА РОССИИ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ЖУРНАЛИСТИКЕ

Одной из актуальных и дискуссионных проблем была и остается тема отношения к России отечественной и зарубежной аудитории СМИ в разные исторические периоды. Медиаобраз России зависит в первую очередь от отражения в прессе, на телевидении, в Интернете внутренней и внешней политики нашего государства.

Можно признать, что позитивный образ нашей страны в XVII–XIX веках обуславливался прежде всего заботой российских императоров о соответствии их представлений характеру большинства публикаций ведущих изданий России. Именно огосударствление российской печати обуславливает эволюцию журналистики как средства пропаганды в разные периоды нашей истории.

Позитивизм в отношении журналистов к задачам формирования образа России тесно связан с литературным направлением российской журналистики (ее беллетристичностью). Действительно, сотрудничество лучших писателей, поэтов, критиков страны с ведущими изданиями до 1917 года, публикация их произведений формировали патриотизм интеллектуальной читательской аудитории России, гордость за свою страну. На большую часть населения активно воздействовала и религиозная пропаганда, в том числе через прессу.

С победой социалистической революции изменились характер и содержание официальной пропаганды. Образ России в сознании формирующегося феномена «советский народ» отходит на второй и третий планы. Его в советской журналистике заменяют образы Советского Союза как многонационального социалистического государства, Коммунистическая партия Советского Союза и советского народа. Понятия «Россия», «русский народ» постепенно исчезают из словаря советской прессы, радио, а следовательно, из активного использования народом.